

عقل و تعقل در اندیشه امام خمینی (س)
در تقابل با خرافه و تحجر

پژوهشگر:

رضا نظرپور

سرشناسه: نظریور، رضا، ۱۳۵۳ -

عنوان و نام پدیدآور: عقل و تعقل در اندیشه امام خمینی (س) در تقابل با خرافه و تحجر / رضا نظریور.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۴۸ ص.

شابک: 5 - 229 - 212 - 964 - 978 ISBN

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۴۵ - ۱۴۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸ - -

نظریه درباره عقل‌گرایی / خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸ - -

نظریه درباره جزم‌گرایی / خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸ - -

نظریه درباره خرافات / عقل‌گرایی (اسلام) / عقل (اسلام) / جزم‌گرایی - -

جنبه‌های مذهبی - اسلام / خرافات (اسلام).

شناسه افزوده: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، معاونت پژوهشی، مؤسسه چاپ و نشر عروج.

رده‌بندی کنگره: DSR ۱۵۷۲ / ۵ / ع / ۱ / ۲۷

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵ / ۸۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۸۸۴۱

کد / م ۲۷۶۸

مؤسسه چاپ و نشر عروج

عقل و تعقل در اندیشه امام خمینی (س)

نویسنده: رضا نظریور

ناشر: چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

چاپ اول: ۱۳۹۱

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۷۰۰ تومان

• خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۴۸۷۳-۶۶۴۰ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۲۷

• حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۲۸۰۱

• کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

فهرست مطالب

i	مقدمه
۱	فصل اول: امام خمینی (س)، عقل و علوم عقلی
۳	معنای لغوی عقل
۳	معنای اصطلاحی عقل
۵	مترادفات عقل
۷	جایگاه عقل در دستگاه معرفتی انسان
۸	اهمیت عقل در معارف اسلامی
۱۴	ویژگی‌های عقل از دیدگاه امام خمینی (س)
۱۷	انواع عقل
۱۷	عقل به اعتبار توجهاتش
۱۹	عقل به اعتبار عملکرد آن
۱۹	عوامل سازنده و مؤثر در رشد عقل
۲۰	خلقت و فطرت
۲۰	وراثت
۲۰	آموزش و پرورش

۲۱	شرایط محیطی
۲۱	تفاوت‌های فردی
۲۲	موانع رشد و تکامل عقل
۲۲	موانع اخلاقی و عاطفی رشد عقل
۲۲	حب افراطی دنیا
۲۳	مراوی نفس
۲۳	اهام و آرزوها
۲۴	حرص و طمع
۲۵	عدم استفاده مطلوب از عقل
۲۵	خشم و غضب
۲۶	کبر
۲۷	پرگویی
۲۷	موانع اقتصادی رشد عقل
۲۸	موانع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی
۲۸	فرهنگ و اعتقادات جامعه
۲۹	جمود و تحجر
۳۰	تقلید کورکورانه
۳۰	پیروی از روش اکثریت
۳۱	قضاوت‌های نابه‌جای دیگران
۳۲	شخصیت‌گرایی
۳۲	نظام سیاسی
۳۳	آفات عقل از دیدگاه امام خمینی (س)
۳۳	غرور و خودخواهی
۳۴	ریا و خودنمایی
۳۴	غضب
۳۵	انکار حق
۳۵	تکبر و تحقیر دیگران

۳۶	تمصب و لجاجت بر رأی
۳۷	عجب و خودپسندی
۳۷	تحجر و جمود
۳۸	علم بدون تزکیه
۳۹	پرگوشی
۳۹	گناه
۳۹	هوای نفسی
۴۰	حب دنیا
۴۰	امام خمینی و اهتمام به علوم عقلی
۴۷	فصل دوم: امام خمینی (س) و مقابله با تحجرگرایی
۴۹	مواضع امام خمینی (س) در مقابل تحجرگرایی
۵۰	دهه ۱۳۲۰
۵۰	۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷
۵۲	پس از انقلاب
۵۴	تاریخچه جریان‌ات تحجرگرا در اسلام
۵۴	خوارج
۵۶	اخباری‌گری
۵۷	وها بیت
۵۷	انجمن حجیه
۵۸	پیامدهای تحجرگرایی
۵۸	تحریف دین
۵۹	عدم آگاهی و بحران تفکر
۵۹	ترویج جدایی دین از سیاست
۶۰	بحران کارآمدی
۶۰	بحران مشروعیت
۶۰	تفرقه اجتماعی

۶۱	گذشته‌گرایی
۶۱	غفلت از عدالت
۶۲	مخالفت با آزادی
۶۲	رکود اجتماعی و فکری
۶۲	ارائه چهار چرخه خشن از اسلام
۶۳	ابعاد تحجرگرایی
۶۳	تحجرگرایی در علم و معرفت
۶۸	تحجرگرایی در تقابل با علم و فلسفه
۷۲	تحجر، فقه و اجتهاد
۷۹	امام خمینی (س) و مسأله اجتهاد
۷۹	شناخت دقیق موضوعات و مصادیق احکام شرعی
۸۰	توجه به شرایط زمانی و مکانی اجرای احکام شرع
۸۲	توجه به اصول و قواعد کلی مورد نظر شارع
۸۳	تأثیر اداره حکومت بر احکام شرع
۸۸	تحجرگرایی و سیاست
۸۸	تفکر جدایی دین از سیاست
۹۱	تبلیغات استعماری
۹۱	خودکم‌بینی مسلمانان
۹۱	عدم آشنایی با معارف اسلام
۹۲	تفسیر نادرست از مفاهیم دینی
۹۲	غرب زدگان
۹۳	روحانیون دنیاپرست
۹۴	توهم نارسایی و نقص احکام اسلامی
۹۴	تعریف سیاست از دیدگاه امام خمینی (س)
۹۵	انواع سیاست از دیدگاه امام خمینی (س)
۹۶	سیاست شیطانی یا سیاست فاسد
۹۶	سیاست جسمانی (صحیح)

۹۷	سیاست الهی و اسلامی
۹۸	جامعیت دین اسلام
۹۸	محتوا و جهت گیری احکام اسلام
۹۹	ابعاد سیاسی دین اسلام
۹۹	در هم تنیدگی احکام اخلاقی و سیاسی
۹۹	سیره عملی پیامبر و ائمه اطهار
۱۰۰	حمایت از نظام سلطنتی
۱۰۲	مخالفت با مشارکت مردم در امور سیاسی
۱۰۵	تحجرگرایی و اخلاق
۱۰۸	تحجرگرایی و اقتصاد
۱۰۸	اعتقاد بی حد و مرز به مالکیت خصوصی
۱۰۹	عدم توجه به عدالت طلبی اسلام
۱۱۰	عدم توجه به مسائل مستحدثه
۱۱۰	تحجرگرایی، حقوق و جایگاه زنان در جامعه
۱۱۵	راه های مقابله با تحجرگرایی
۱۱۷	فصل سوم: امام خمینی (س) و برخورد با خرافات
۱۲۱	خرافات چیست؟
۱۲۳	فهم عرفی
۱۲۳	فهم علمی
۱۲۳	فهم دینی
۱۲۴	ریشه های خرافات
۱۲۷	کارکردهای خرافات
۱۲۸	علل و عوامل پذیرش خرافات
۱۳۰	دین و خرافات
۱۳۴	خرافات و سیاست، امام و مقابله با خرافات

۱۳۸ امام خمینی و معیار ارتباط با امام زمان

۱۴۰ سرنوشت

۱۴۱ خلق و خو و اخلاق

۱۴۳ نتیجه گیری

۱۴۵ فهرست منابع

www.ketab.ir

مقدمه

از سپیده‌دمان تاریخ تاکنون جامعه بشری تغییرات و تحولات شگفت‌انگیز فراوانی را به‌خود دیده است، چنانکه اگر فردی از سده‌های پیشین در زمان حال، حاضر گردد چه بسا از شدت حیرت و تعجب از مشاهده جلوه‌های تمدن جدید، تا مدت‌ها در بهت و اعجاب باقی بماند.

پیشرفت علوم مختلف بسیاری از مجهولات و سوالات بشر در باب کیهان، طبیعت و انسان را پاسخ داده است و بینش و نگرش نوینی به انسان عرضه نموده و ذهن او را روشن کرده است. اما با وجود تمام این پیشرفت‌ها در حوزه‌های علمی، اقتصادی، علمی و کشف مجهولات و اختراع وسایل جدید برای تأمین نیازهای متنوع بشر، انسان همچنان با سوالات همیشگی دست به گریبان است که ریشه در فطرت او دارند: سؤال از مبدأ و معاد و پرسش از چرا و چگونه زیستن. «از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود؟» پاسخ دادن به چنین پرسش‌های سترگ و عمیقی از عهده علم بشر خارج است.

خداوند متعال به‌عنوان خالق هستی و انسان، برای ارشاد و راهنمایی او و رساندن وی به سعادت حقیقی، پیامبرانی را جهت هدایت خلق ارسال نموده، تا انسان با بهره‌مندی از معارف الهی و پیروی از دستورات دینی به تدبیر امور مختلف خود پرداخته و سعادت دنیوی و اخروی خود را تأمین نماید.

ب □ عقل و تعقل در اندیشه امام خمینی (س) در تقابل با خرافه و تحجر

اما دین نیز هنگامی که از آسمان به زمین نازل می‌شود همانند سایر پدیده‌ها که پا به عرصه حیات بشر می‌نهند به آفاتی دچار می‌شود گاه در دام تحجر و تعصب کورکورانه می‌افتد و گاه، به خرافات و اوهام باطل آلوده می‌گردد.

با نگاهی گذرا به تاریخ مشاهده می‌کنیم بسیاری از حکومت‌های ظالم و خودکامه برای کسب مشروعیت و به انقیاد درآوردن مردم، خود را به خدا منتسب نموده و خویشتن را ظل الله (سایه خدا) معرفی کرده‌اند.

در دوران کنونی نیز همچون گذشته عده‌ای از اهل ایمان به دلیل ناآگاهی از معارف دینی بسیاری از عقاید باطل و بوج را به عنوان تعالیم دینی پذیرفته و بر آنها تعصب می‌ورزند. از سوی دیگر برخی از علما و فقها به جهت داشتن دیدگاهی بسته و محدود قادر به درک تحولات جدید دوران معاصر نبوده و با وجود دارا بودن اطلاعات فراوان مذهبی و فقهی به جهت درکی ناقص از عمق و روح تعالیم الهی، بر شکل و ظاهر احکام شرعی تصلب داشته و با پدیده‌های جدید برخورد دفعی می‌نمایند. این برخورد‌های نامناسب در نهایت منجر به منجر گشتن دین در دنیای معاصر گشته و مذهب را در پاسخ دادن به مشکلات و معضلات زندگی معاصر ناتوان جلوه داده و زمینه حذف آن را از حیات انسان مدرن فراهم می‌آورد.

از سوی دیگر رواج خرافات و خیالات بوج به نام دین باعث بدبینی اهل علم و صاحبان خرد نسبت به اصل دین و رویگردانی آنها از تعالیم الهی می‌گردد. بنابراین بر علمای راستین و روشنفکران متعهد فرض است که ضمن شناخت عمیق و دقیق دنیای جدید و اقتضائات آن، نیازهای انسان مدرن را به خوبی درک کرده و جهت برقرار ماندن ارزش‌های معنوی و الهی در زندگی بشر احکام، دستورات شرعی و تعالیم دینی را با توجه به هدفشان که همان حفظ ارزش‌های ثابت معنوی است با اقتضائات دنیای مدرن هماهنگ نمایند و همچنین افکار و عقاید خرافی را از ساحت دین بزدایند.

موضوع پژوهش حاضر بررسی عقل و تعقل در اندیشه امام خمینی (س) در تقابل با خرافه و تحجر است. امام خمینی به عنوان یکی از بزرگترین منادیان و احیاگران دین در

مقدمه □ ج

دوران معاصر با اندیشه‌ها و عملکرد خویش به مبارزه دائمی با خرافه و تحجر پرداخته و معارف اصیل اسلامی را در عرصه فکر و عمل احیا نمود.

در این پژوهش نشان داده شده که امام با تکیه بر عقل و آگاهی وسیع از علوم دینی و درک عمیق معارف الهی، به مبارزه با هرگونه خرافه و تحجر پرداخته است.

با وجود آنکه انقلاب اسلامی باعث ایجاد تحول در اذهان افراد جامعه ما گردید اما وجود تعصبات بی‌دلیل، خرافات، تحجرگرایی و... در جامعه امری غیر قابل انکار است. بنابراین لازم است که روشنفکران و نواندیشان دینی با تکیه بر معارف اصیل اسلامی به مبارزه با تحجر، خرافات و کج‌فهمی پرداخته و با سوءاستفاده شیادان و ماکیاویلیست‌ها از دین مبارزه نمایند.

و این کاری دشوار است زیرا روشنفکران متعهد و مسئول هنگامی که به افشای شیادان، خرافه‌پرستان و خودکامگان می‌پردازند، آماج تهمت‌هایی همچون بی‌دینی، بی‌اعتقادی و سست ایمانی می‌شوند اما بر آنان است که با توجه به مسئولیت خطیرشان که آگاهی بخشیدن به افراد جامعه است بر رسالت مقدسشان پای بفشارند.

در تقریر این پژوهش نگارنده تلاش نموده تا به دام معلق‌گویی و دشواری نویسی نیفتد و با بضاعت اندک خود مباحث را به صورت ساده و روشن بیان نموده و از طرح بحث‌های پیچیده خودداری نماید.

هدف آن است که در زمانه‌های که باطل لباس حق پوشیده، دشمنان عدالت و معنویت مدعی کشف و کرامت شده و حریت و آزادیخواهی به تهمت بی‌سندوباری و اباحیگری گرفتار آمده است، کمی پرده‌های جهل و فریب کنار زده شوند تا چهره قبول افتد و چه در نظر آید.

در این شب سیاهم گم گشت راه مقصود از گوشه‌ای برون آی، ای کوکب هدایت حافظ